

■ Прэм'ера

Ноч, калі магчыма ўсё

Навошта жанчыне ператварацца ў мужчыну? Версія Шэкспіра

Страсць, дзеля якой можна гадамі чакаць спагады, а можна наогул забыць сябе і радавацца імгненню, калі знаходзіцца побач... Альбо кінучца насустрач новаму пачуццю, не надта разабраўшыся, да каго яно... Шэкспір — майстар інтрыг, у якіх за пачуццёвым так ці інакш праглядае чалавечасць. Вось як у п'есе «Дванаццатая ноч». Спектакль з'явіўся ў афішы Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Горкага. Напярэдадні Каляда: менавіта напрыканцы гэтых свят у Англіі была такая дзіўная ноч, калі людзі маглі дазволіць сабе нейкія такія вольнасці...

Жанчына тут перапрацаецца ў мужчыну — у памяць пра брата-блізнюка, якога лічыць загінулым. Гаспадар, якому яна служыць, і не здагадваецца пра тое, што сабой уяўляе гэты «юнак». Тым больш пра яе пачуцці да сябе. У той жа час да яго (яе) пачынае заляццэцца прыгожая гаспадыня, рукі якой дабіваецца гаспадар. І гэта пакуль не з'явіўся той самы брат, які насамрэч не загінуў... Тут і сучаснаму чалавеку — разбэшчанаму магчымасцямі розных цялесных трансфармацый — не проста было б разруліць сітуацыю, каб у выніку задаволенымі аказаліся ўсе. Але не быў бы гэты Шэкспір, які жыў у цудоўную эпоху Адраджэння з яе верай у магчымасці чалавека. Магчыма, каб «уваскрэс» той, каго аплакавалі. І таму не здараецца нейкіх пікантных сітуацый, якія ўжо нібыта наспявалі з-за гатоўнасці надта гарачых істот кінучца ў вярз галавою, усё становіцца на свае месцы: каханне — гэта калі ёсць мужчына і жанчына. О, Шэкспір, чаму ж ты не дажыў да нашага часу? Было б пра што пісаць!..

Каханне «працуе», і калі яно ёсць, то ці ідзі напярэці, ці «шыфруйся» і ціха пакутуй, але чакай свайго, не адступай — і ўсё павінна быць добра. Як жа людзям гэтае «ўсё добра» патрэбна, у любыя часы.

Але напісана столькі і такога, што пасля славытага лонданскага «Глобуса» ставяць тэатры па ўсім свеце ўжо больш за пяць стагоддзяў. Вось і ў Беларусі «Уільяма нашага Шэкспіра» любілі рэжысёры. І любяць — другая прэм'ера за паўгода ў мінскіх тэатрах. Здаецца, бяспройгрышы варыянт, каб запаўняць залы: закручаны сюжэт, лёгкі стыль, гумар і тое самае вечнае. Мастацкі кіраўнік тэатра імя Горкага і рэжысёр пастаноўкі Сяргей Кавальчык аддаў перавагу не трагедыям, а камедыі — «Дванаццатая ноч», бадай, самая вядомая. Шэкспір наогул такі «раскручаны», што калі ставяць яго п'есу, то важна не тое, якую і пра што (гэта ж даўно вядома), а тое, як рэжысёр інтэрпрэтаваў класіка, які адметны падыход знайшоў у пастаноўцы.

У спектаклі Сяргея Кавальчыка арыгінальнасць рашэння — у вонкавым вобра-

зе з рухомымі дэкарацыямі: іх замяняюць фактычна толькі вешалкі са строямі, якія трансфармуюць прастору, дазваляюць умоўна абзначыць розныя памяшканні, аддзяліць розныя дзеі, якія адбываюцца паміж людзьмі (мастак-пастаноўчык Аляксей Сарокіна). Гэтага хапіла б і для таго, каб абстрагавацца ад шэкспіраўскага часу, прыблізіць падзеі да глядача, бо ўсё ж сучасны тэатр існуе для людзей, якія жывуць цяпер. Але з'яўляюцца галоўныя героі, а разам з імі... прывід Шэкспіра. Не, ён з'яўляецца ў маёй галаве разам з персанажамі ў пышных касцюмах, якія адразу вяртаюць да былых часоў (над эскізамі працавала Марыя Герасімовіч). Арсіна — дакладна не просты чалавек, а герцаг (артыст Сяргей Чакарэс), і не трэба глядзець у праграмку, каб гэта зразумець, таму што відавочна. Дачка графа Алівія (Аксана Лясная), пра якую ўсе яго думкі, — паненка няпростая (такія кацялюшкі ды сукенкі не любяць дама можа сабе дазволіць). Ох, і Віёла (Вольга Яравенка-Карпава) пра сукенкі марыць, але ходзіць у мужчынскім строі. Авантурнасць яе натурны, што Шэкспір падкрэсліваў пераапрапаннем, цяпер не зусім адчуваецца — у сувязі з тым, што сучасныя жанчыны такі прадмет мужчынскага гардзёра, як нагавіцы, ліцаць звычайным (можа, таму патрэбны гэтыя прыгожыя сукенкі, тканіна якіх іграе ў пэўным асвятленні?).

У нашым варыянце камедыя застаецца камедыяй, з акцэнтам на камедыійных момантах, драбніцах і персанажах — яны на месцы: і дзядзька графіні інтрыган сэр Тобі (Аляксандр Вергуноў), і няўдачлівы жаніх Эндру (Аляксандр Ждановіч). І яшчэ падушчы, хто тут больш камічны — яны ці блазен Фесце (Уладзімір Глогаў). Падобна, што на жартачкі гэтых асоб публіка рэагавала асабліва чуйна: шатландская спадніца Эндру для нас — ужо «прыкол», таксама як і Аляксандр Вергуноў на сцэне вельмі стараецца працаваць у адпаведнасці з жанрам. Хохма з дварэцкім Алівіі і яго сексуальным пераапрапаннем — яшчэ адзін трук для публікі, якая прыйшла разняволіцца. Тэатр стараецца яе не расчароваць: тут і танцы, і песні, і музыка (яе для спектакля ствараў Цімур Каліноўскі), іграюць музыканты скрыпачнага квартэта тэатра.

Жанчыны — тая сіла, якая здольная рабіць гэты свет шчаслівым. Атрымліваецца, што менавіта яны «робяць» свет.

Праўда, праглядае жаданне надаць дзеі філасафічнасці, падкрэсліць вечнае, чаму падпарадкаваныя ўсе сітуацыі, якія здараюцца з людзьмі ў жыцці, як добрыя, так і трагічныя ці дзіўныя — цудоўныя.

Брат Себасцьян жывы, але яго з'яўленне яшчэ больш усё заблытвае ў адносінах паміж героямі. Іншая справа, што ў кожным з персанажаў мы бачым абсалютна розныя разуменні кахання, праз якое праглядае індывідуальнасць, таму што праз гэтае пачуццё выяўляюцца самыя лепшыя якасці людзей. За што, відаць, і любяць гэтага драматурга дагэтуль. Усе перашкоды паміж тымі, хто сапраўды закаханы, аказваюцца ілюзіямі. Герцаг Арсіна, які спачатку чакае Алівію, адчувае вялікую патрэбу ў каханні, і калі для гэтага знаходзіцца сапраўды блізікі і шчыры чалавек, то ён вельмі хутка (нават так хутка, што не верыцца, ці надоўга) пераклучае сваю ўвагу на Віёлу. Алівія, якая напачатку гаворыць пра забарону для самой сабе пачуццяў у сувязі з жалобай, дзейнічае рашуча, калі ў сэрцы запалілася іскрынка. І яна дасягае сваёй мэты хутчэй за іншых — Себасцьян, можа, і не зусім зразумеў, што адбылося. Віёле прыйшлося складаней за іншых, нават праз дуэль прайсці (захацелася пабываць у мужчынскай скуру — атрымаў усё прыемнасці іх ладу жыцця на той час). Наогул, галоўныя героіні гэтай п'есы, як і спектакля, — жанчыны. Мужчыны ад іх залежаць. Яны падпарадкаваныя, проста «плываюць» услед за падзеямі. Доказ — амаль раптоўная перамена дамы сэрца ў Арсіна. Жанчыны — тая сіла, якая здольная рабіць гэты свет шчаслівым. Атрымліваецца, што менавіта яны «робяць» свет. У канкрэтным свеце спектакля ўсё закручваецца жанчыны, усё зблытваецца, але дамагаюць свайго, хоць і рознымі метадамі. Каханне «працуе», і калі яно ёсць, то ці ідзі напярэці, ці «шыфруйся» і ціха пакутуй, але чакай свайго, не адступай — і ўсё павінна быць добра. Як жа людзям гэтае «ўсё добра» патрэбна, у любыя часы.

Сонца і Месяц круцяць гэты шарык, на якім людзі сустракаюцца, губляюць адно аднаго, знаходзяць, кахаюць. І гэта галоўная мэта, дзеля якой варта жыць, нешта рабіць. Сонца і Месяц з'яўляюцца як персанажы маўклівыя, але шэкспіраўскія — нават вонкава. Нібыта жывыя скульптуры. (Так і ёсць! Удзельнічае студыя жывых статуяў «Залаты рэжысёр» Аляксея Стукіна, «Чердачный театр» Кацярыны Чакатавай.) Статуі сустракалі гэсцей яшчэ перад пачаткам прэм'еры ў фае, а потым запаўнялі паўзу антракта — было адчуванне суцэльнага, бесперапыннага дзеяння. А нехта, можа, зразумеў: тэатр — гэта свята, якое рассявае нават межы паміж эпохамі. У ім ёсць інтрыга заўсёды, незалежна ад інтрыг у п'есе. Таму людзі ў нас ходзяць у тэатры: чакаюць узрушэння. Сыходзілі вясельня: забаўна. Шэкспір як Шэкспір.

Ларыса ЦІМОШЫК.
tsimoshyk@vziazda.by

■ Формула ўдачы

«БРОНЗАВЫ» «ГАМЛЕТ»

Малады беларускі тэатр: энергія перамог

Талент ёсць, сілы ёсць, асобы ёсць — такі вынік для Беларусі II Маладзёжнага тэатральнага форуму краін Садружнасці, Балтыі і Грузіі, які прайшоў у Мінску. Наша пастаноўка зноў у ліку найлепшых — адзначаны Магілёўскі абласны тэатр лялек і рэжысёр Ігар Казакоў, які паставіў «Гамлета».

Але перамогу сёлета атрымаў усё ж эстонскі спектакль «Чысты розум/Укусі мяне» (аўтар Рэнате Кеэрд) кампаніі Nii і Новага тэатра г. Тарту. А вось далей — вельмі цікава. Таму што другая прэмія хоць і паедзе ў Кіев, аснова ў яе беларуская — п'еса Дзмітрыя Багаслаўскага «Любоў людзей», спектакль паводле яе паставіў Станіслаў Жыркой у Кіеўскім акадэмічным «Маладым тэатры».

Сам Дзмітрый Багаслаўскі адзначаны спецыяльным прызам за рознабаковую тэатральную адоранасць. У форуме ён удзельнічаў не толькі як драматург, але і як актёр Маладзёжнага тэатра (Мінск), дзе працуе. Але з дзвюх беларускіх пастановак вылучылі «Гамлета» Магілёўскага абласнога тэатра лялек. Ігар Казакоў, які прапанаваў незвычайнае прачытанне Шэкспіра, даў зразумець, што спыняцца ў творчасці не будзе. Галоўнае, каб гэтай творчасці спрыялі абставіны. І разумна публікі: у беларускім тэатры ёсць сілы, якія ўзраслі і чакаюць свайго глядача — такога ж маладога, здольнага зразумець нестандартныя павароты і думаць над тым, што бачыць.

Ларыса ЦІМОШЫК. tsimoshyk@vziazda.by

■ Contemporary art

ЦІ ПРЫВЯЗУЦЬ У МІНСК ТВОРЫ КАЗІМІРА МАЛЕВІЧА?

Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў ужо некалькі гадоў працуе ў будынку па вуліцы Някрасава, але афіцыйнай датай заснавання дзяржаўнай установы культуры змешанага тыпу цяпер будзе лічыцца 1 кастрычніка гэтага года. У лістападзе прадстаўнікі Міністэрства культуры, самога цэнтра і іншых аб'яднанняў адпаведнай сферы сабраліся, каб абвясціць свае планы на будучыню.

І самае цікавае з гэтых планаў звязана са святкаваннем у 2020-м стагоддзя віцебскага аб'яднання УНАВІС («Утвэрдытели Нового Искусства»), аўтараў якога можна назваць піянерамі не проста авангарднага мастацтва Беларусі, а паняцця «сучаснае мастацтва» ўвогуле. Віцебская школа, імяны Казіміра Малевіча і Марка Шагала, гарадское вулічнае мастацтва дазваляюць лічыць Беларусь адной з роданачальніц авангарду. Сучаснае мастацтва — натуральнае для нас, і таму стварэнне цэнтра, прызначанага збіраць у сваёй праектах розныя напрамкі сучаснага беларускага мастацтва, невыпадкова.

На тэрмін з 2015 да 2020 года створана вялікая праграма мерапрыемстваў, прымеркаваная да юбілею УНАВІСа: на 2017 год запланавана выстава маладых аўтараў, а сам юбілейны год будзе адзначаны экспазіцыяй Казіміра Малевіча, творы якога ў Беларусі адсутнічаюць увогуле.

Каб адзначыць піянераў авангарду, зразумела, трэба працягваць іх справу, таму дзейнасць НЦСМ і накіравана на шуканне і падтрымку новых, эксперыментальных, часам нечаканых тэндэнцый у сучасным мастацтве, адкрыццё імянаў сярод маладых таленавітых аўтараў, якія прагнуць выказацца. «Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў павінен стаць пляцоўкай для праяўлення талентаў і здольнасцяў творчай моладзі», — кажа **першы намеснік міністра культуры Ірына ДРЫГА**.

На сёння цэнтр, што займаецца не толькі выяўленчым, але і музычным, тэатральным сучасным мастацтвам, ужо адзначыўся каштоўнымі праектамі, якія сталі добра вядомымі мінчанам і гасцям сталіцы — гэта, напрыклад, фестываль вулічных тэатраў ці скульптуры пэўнага фармату ў гарадской прасторы «Арт-астравы», што былі прадстаўлены на адным з астравоў Камсамольскага возера. «Тэатральныя, музычныя фестывалі, перформансы, пластычныя, вулічныя тэатры — гэта нармальна, гэта ўрапейскасць, гэта выклікае спрэчкі, кранае за жывое — усё гэта існуе ў нашым культурным асяроддзі, — каментуе **дырэктар НЦСМ Наталля ШАРАНГОВІЧ**. — Новае мастацтва адрозніваецца ад ранейшага, ва ўсе часы моладзі хацелася праявіць сябе па-свойму. Калі ў грамадстве ёсць цікавасць да гэтага, чаму б не даць магчымасць маладым выказацца?»

Цэнтр плануе пашыраць і насычаць новымі творами ўласную музейную калекцыю, а выставачная дзейнасць установы актуальная не толькі ў межах Беларусі, але і ў іншых краінах. Тыя ж праекты, што некаторы час можна было лічыць эксперыментальнымі, будуць развівацца і набываць новыя рысы і новых, замежных, удзельнікаў. На свае плечы НЦСМ узяў складаную задачу не толькі адшукання і адбору найлепшых сучасных твораў краіны, але і прасоўвання іх на замежных пляцоўках.

І так, Цэнтр сучаснага мастацтва нарадзіўся не толькі фактычна, але і афіцыйна. Абцанне выставы Казіміра Малевіча дарагога вартае, але звярніце ўвагу — магчыма, на гэтых пляцоўках сёння нараджаецца таксама нешта ўнікальнае, бо мастацтва развіваецца цыклічна. А значыць, надыходзіць наш час.

Ірына КАЦЯЛОВІЧ. katsyalovich@vziazda.by